

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Přepis rozhovoru č. 1 (paní učitelka Jana)

Příloha 3: Přepis rozhovoru č. 2 (paní učitelka Lea)

Příloha 1 – Vzor dotazníku

Dobrý den,

jsem studentkou magisterského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy.

Dovolte mi, abych Vás požádala o vyplnění předloženého dotazníku, jehož cílem je sběr dat souvisejících s problémy začínajících učitelů, se kterými se potýkají v rozmezí 1. - 3. roku učitelské praxe.

Dotazník je anonymní, proto Vás prosím o pravdivé vyplnění údajů.

Odpovědi, které jsou vyznačeny kolečkem - jedna možnost; odpovědi, které jsou vyznačeny čtverečkem - více možností.

Děkuji Vám, že přispějete svými odpověďmi k praktické části mé diplomové práce, která se tématem problémů začínajících učitelů zabývá.

Pohlaví:

- žena
- muž

Věk:

- do 20 let
- 20-25 let
- 26-30 let
- 31-35let

Kraj, ve kterém se nachází škola, v níž vyučujete:

Kolikátým rokem praxe vykonáváte funkci učitele?

- méně než 1 rok
- 1. rokem
- 2. rokem
- 3. rokem
- již neučím

Velikost školy:

- méně než 200 žáků
- 201-400 žáků
- 401-700 žáků

- více než 700 žáků
- již neučím.

1. Co Vás vedlo k tomu, abyste se Vy stal/a učitelem/učitelkou?

2. Čeho jste se naopak před vstupem do profese obával/a?

- Plánování výuky
- Spravedlivého hodnocení žáků
- Klima školy
- Nenalezení podpory a pochopení u kolegů
- Ukázněnosti žáků
- Komunikace s rodiči
- Jiné (uved'te)

3. S čím jste měl/a při vstupu do profese největší problém?

- Neukázněné chování a agresivita žáků
- Málo podpory od vedení školy
- Materiální vybavení školy
- Nízký nástupní plat
- Neadekvátní chování mezi učiteli
- Přístup rodičů
- Nezájem žáků o školu a učení
- Mnoho úkolů pro začínajícího učitele
- Časová náročnost povolání
- Jiné (uved'te)

4. Uved'te dvě nejdůležitější věci, na které by se podle Vás měl začínající učitel připravit před vstupem do praxe.

- Náročnost rodičů
- Neukázněnost žáků
- Intriky a pomluvy v kolektivu učitelů
- Zásah do osobního života
- Hlasové problémy
- Nízký platový příjem
- Nemusí se vždy vše podařit
- Jiné (uved'te)

5. Byl Vám přidělen uvádějící učitel? Pokud ano, byla jeho podpora a zaškolení dostačující?

- Ano, měl/a jsem uvádějícího učitele – podpora byla dostačující
- Ano, měl/a jsem uvádějícího učitele – podpora byla téměř nulová
- Ne, neměl/a jsem uvádějícího učitele – pomáhali mi kolegové.
- Ne, neměl/a jsem uvádějícího učitele.

6. Existuje na Vaší škole jiná forma podpory než uvádějící učitel?

- Ano
- Ne

7. Pokud ano, uveďte prosím jaká?

8. Pokud jste měli k dispozici uvádějícího učitele nebo Vám pomáhali kolegové, se kterými problémy Vám nejvíce pomohl/i?

- Plánováním výuky
- Administrativou
- Seznámením s provozem školy
- Pomoc při navozování vztahů s rodiči
- Práce s problémovými žáky
- Udržením pozornosti žáků
- Klasifikací a hodnocením žáků
- Jiné (uveďte)

9. Co Vám naopak při prvních dnech praxe chybělo nejvíce a uvítal/a byste to?

10. Přemýšlel/a jste, že byste v průběhu Vaší dosavadní praxe učitelskou činnost ukončil/a?

- Ano
- Ne

11. Pokud ano, co Vás k tomuto rozhodnutí vedlo?

12. Jak hodnotíte svou pedagogickou činnost Vy sám (a)?

- Jsem zcela spokojen/a
- Snažím se být dobrý/á
- Cítím se, že bych měl/a něco změnit
- Uvažuji, že odejdu z profese, nijak mě to nenaplňuje
- Již nevyučuji

13. V čem se chcete / potřebujete ještě zdokonalit?

- Spisovné výslovnost
- Komunikaci s žáky a s jejich rodiči
- Důslednosti
- Hodnocení žáků
- Časovém plánování hodin
- Řešení kázeňských přestupků
- Zvýšení motivace žáků k učení
- Sebereflexi

- Ničem
- Jiné (uved'te)

14. Vyberte dvě pedagogické kompetence, kterými by měl podle Vás disponovat budoucí učitel.

- Komunikaci s žáky, rodiči a kolegy
- Zvládá plánování a časový harmonogram hodiny
- Dělá hodiny zábavné
- Přírozenou autoritou učitele
- Má kladný vztah se svými žáky
- Trpělivostí
- Důsledností
- Zvládá školní administrativu
- Přizpůsobení se dětem a jejich potřebám

Příloha 2 – Přepis rozhovoru 1

Jméno respondenta: Jana

Věk: 24

Délka praxe: méně než 1 rok

- **T: Co Vás vedlo k tomu, abyste se stala učitelkou?**

R: Já jsem chtěla být paní učitelkou už od základní školy. Jeden z důvodů byl i ten, že maminka je učitelka. Asi ale hlavní impuls byl, když jsem začala vést na skautu a v gymnastickém oddíle děti. Tehdy mi opravdu přišlo, že je to práce, která mi dává smysl a přišlo mi, že pro děti na prvním stupni může člověk udělat úplně nejvíc. Daleko víc než ve vyšším věku.

- **T: Čeho jste se před vstupem do praxe nejvíce obávala?**

R: Já jsem před tím, než jsem začala učit sama, dělala 3 roky asistentku na zdejší škole, takže jsem už měla menší přehled. Největší strach jsem měla právě z toho, k čemu jsem se u toho asistování moc nedostala. Především komunikace s rodiči, což jsem nedělala a nebyla jsem si v tom jistá, v čemž se necítím do teď. Bylo víc těch věcí, ale tahle byla pro mě největší.

- *T: Vy jste teda už věděla, do čeho jdete.*

R: Ano, něco už jsem za ty tři roky nakoukala, takže jsem asi už neměla takový strach z toho, jak postavit hodinu, jak zařadit aktivity apod. Přece jenom jsem v hlavě měla nějakou sbírku nápadů z uplynulých 3 let.

- **T: S čím jste měla při vstupu do praxe největší problém?**

R: Jednak určitě s únavou, i když jsem čekala, že budu zvyklá z toho asistování. Zjistila jsem, že je to něco úplně jiného, že jsem z toho byla opravdu unavenější a bylo toho daleko víc, čemu jsem se musela věnovat. Nebyly to jen přípravy, ale i další věci jako ta komunikace s rodiči, nějaká administrativa apod.

Potom tak jako postupně během toho půl roku byl problém s udržováním kázně ve třídě, na což jsem se také necítila připravená a začaly se objevovat poměrně výraznější problémy a do teď úplně nevím, jak které řešit. Něco tedy ano, ale s něčím si nejsem jistá.

- **T: Na co by se podle Vás měl začínající učitel připravit před vstupem do praxe?**

R: (úsměv) Určitě by měl počítat s tím, že ten první půl rok, co učí, je i fyzicky náročný. Neměl by si plánovat hrozně moc nějakých odpoledních odpočinkových aktivit, protože dle mého názoru se to nedá stíhat. Naopak si nechávat nějaký čas na to, aby člověk mohl vypnout a opravdu odpočívat, protože ten vstup do praxe je nejen psychicky, ale i fyzicky náročný.

Musí se připravit i na to, že fakulta nás nepřipraví na všechno. Budou věci, které bude muset objevovat sám a zjišťovat si je sám. Já je vlastně ještě po tom půl roku pořád objevuji např. při komunikaci, jak postupovat, protože to se naučit nedá.

- **T: Byl Vám přidělen uvádějící učitel? Pokud ano, se kterými problémy Vám nejvíce pomohl?**

R: Nevím o tom, že bych měla uvádějícího učitele, ale v rámci školy jsem zapojena v mentoringu. Případně to, že jsem tady předtím tři roky byla, tak kolegyně znám. Když mám tedy nějaký problém, vím, za kým mám jít pro rady ohledně matematiky, češtiny a kázně ve třídě. Spíše tedy vyhledávám pomoc od kolegů, se kterými se znám a tady vztahy mezi kolegy fungují hezky.

- **T: Existuje u Vás i jiná forma podpory než uvádějící učitel? Pokud ano, uveďte prosím jaká.**

R: Je to ten mentoring a hodně konzultuji s kolegy. Jsem také zapojená do kolegiální podpory v rámci matematiky, kde je asi 4 – 5 učitelů, na které se můžu obrátit. Myslím si tedy, že když tu podporu potřebuji, tak vím, kam jít.

- *T: Jak probíhá mentoring?*

R: Měla jsem asi 3 – 4 schůzky a ve své podstatě si povídáme s jedním učitelem, který to má na starost. Probíráme to, co aktuálně řeším ve třídě, co já jsem pro to udělala, a hledáme možnosti, co by šlo pro to udělat. Neříká mi tedy přímo, co mám dělat, ale daný problém hlavně rozebíráme.

- **T: Co Vám při prvních dnech nejvíce chybělo a uvítala byste to?**

R: Možná nějaká podpora v oblasti administrativy. V prvních dnech je toho opravdu hodně, zvlášť když jsem začínala u 1. třídy. Občas jsem se v tom trochu ztrácela, ale většinou jsem šla za kolegyněmi a ony mi to pomohly nějak vyplnit a udělat všechno.

Potom obecně nějaké zázemí, které je jenom moje. Například učitelé, kteří učí delší dobu, tak mají třídu vybavenou. Mají v ní nějaké své pomůcky, ať už jsou to drobnosti

typu – tužka, pravítko, šanony na zakládání materiálu apod. Mně třeba měsíc trvalo, než jsem si ve všem udělala pořádek a nanosila si do třídy vše, co potřebuji – magnety na tabuli apod.

- **T: Přemýšlela jste, že učitelskou činnost ukončíte? Pokud ano, co Vás k tomuto rozhodnutí vedlo?**

R: Nepřemýšlela jsem zatím o tom, že bych skončila. Maximálně to byl občas někdy takový nápad, kdy mi nic nešlo, ale bylo vždy jedno odpoledne a další den už to bylo v pořádku.

- **T: Je něco, v čem se chcete či potřebujete ještě zdokonalit?**

R: Bylo by toho určitě hodně, když učím teprve půl roku. Zejména tím, že učím prvňáky, tak vím, že je co zlepšovat na hodinách českého jazyka v první třídě. Nejsem si v nich tolik jistá jako v matematice, která mě baví a bavila i při studiu.

Dále bych se chtěla zlepšit v tom, jak řešit určité problémy ve třídě, které se objevují, zejména kázeňské. Byla jsem připravena na běžné vyrušování, ale když se objeví větší problém, tak je to především o zkušenostech. Já jsem v této oblasti zatím hodně nejistá a hledám v tomto případě i podporu.

Dále potřebuji zlepšit komunikaci s rodiči. Je to trochu lepší než na začátku, ale pořád si v tom vůbec nejsem jistá a trvá mi hodně dlouho třeba psát nějaké zprávy, protože si hodně kontroluji, zda je vše v pořádku.

- **T: Jakými kompetencemi by měl podle Vás disponovat budoucí učitel?**

R: Základ je určitě umět postavit hodinu, aby byla pestrá, aby v ní bylo to, co je potřeba a vedlo to k cíli.

Důležitá je i důslednost, protože i já na své třídě vidím, když bych jednou nebyla důsledná, tak to děti začnou zkoušet, zda pravidla platí a co všechno můžou a kam až můžou. Myslím si, že potom se hrozně těžko se třídou pracuje.

V neposlední řadě je potřeba zmínit empatii pro děti, protože se ve třídě objevují různé osobnosti s různým rodinným zázemím. Empatii k tomu, co které dítě potřebuje.

Určitě je podstatná kreativita, aby učitel děti vtáhl do té činnosti, protože si myslím, že čím víc jsou děti menší, tím více potřebují, aby to bylo zajímavější.

Příloha 3 – Přepis rozhovoru 2

Jméno respondenta: Lea

Věk: 26

Délka praxe: 3 roky

- **T: Co Vás vedlo k tomu, abyste se stala učitelkou?**

R: Já jsem moc nechtěla být učitelkou, vlastně mě na to přivedla moje máma ve 3. ročníku na gymnázium. Já chtěla být hrozně dlouhou dobu doktorka nebo něčím z oblasti medicíny. Na konci třetího ročníku mi maminka řekla, že bych se jí hodila jako učitelka k menším dětem. Začala jsem nad tím přemýšlet a začala jsem si zjišťovat, jaký vůbec je první stupeň atd., a že by mě bavilo učit všechny ty předměty. Zaujalo mě i to, že je tam hudba, kterou mám ráda, což taky hodně rozhodlo.

- *T: Chápu dobře, že maminka byla ten první impuls?*

R: Ano, první impuls k zamyšlení. Rozhodující bylo i to, že mi šly všechny předměty bez problému a z ničeho jsem nevybočovala.

- **T: Čeho jste se před vstupem do praxe nejvíce obávala?**

R: Rodičů, protože na to ho fakulta ani nemůže připravit. Zároveň jsem se trochu obávala kázně. Když jsme chodili v rámci fakulty na praxe, tak tam vždy byla ta jejich učitelka, která je zklidní, kdyby bylo nejhůř, nebo jim dá poznámku.

- **T: S čím jste měla při vstupu do praxe největší problém?**

R: Nakonec ti rodičové nebyli tak špatní, spíše podporovali. Po čtvrt roce sice byl konflikt s rodičem, který jsem doma obřečela, ale celkově ustála. Člověk se ale musí obrnit a pomůže mu to pro příště. Teď je vše bez nějakého závažného problému a rodiče už nejsou hrozbou.

Nevím, jestli další věc můžu označit úplně za problém, ale tím, že jsme na fakultě měli nějaké reflexe a pořád jsme si každou hodinu hodnotili, tak mi na začátku tohle hodně chybělo, že jsem neměla žádnou zpětnou vazbu. Potřebovala bych někoho zvenčí, aby se na tu hodinu podíval a poradil mi.

Napadá mě ještě, že jsem si musela zjišťovat různé problémy, roztržky mezi dětmi a jejich řešení. Také chování dětí o přestávkách, kdy tam člověk s nimi je, a to je pořád něco. Mají mezi sebou nějaké problémy a teď člověk třeba nebyl očitým svědkem

dané události, takže musí být mediátorem mezi dvěma stranami. Teď už je to lepší, ale byl to pro mě šok, protože nás fakulta na tohle nepřipravila.

- **T: Na co by se podle Vás měl začínající učitel připravit před vstupem do praxe?**

R: Na to, že je to hodně náročné a je toho spousta. Není to jenom ta výuka a příprava samotná, ale je tam i dopisování s rodiči, opravování, schůzka s ostatními učiteli a různé školní a mimoškolní akce apod. Rozhodně i teď po třech letech mám pocit, že člověk pracuje více jak 8 hodin denně, včetně víkendu. U nás na škole děláme týdenní, případně dvoutýdenní plány a ty většinou dělám o víkendu, jejichž vytvoření a plánování zabere další dvě hodiny času.

- *T: Mohli bychom to tedy shrnout jako velké množství práce pro začínajícího učitele?*

R: Ano, do toho ještě papírování a byrokracie.

- **T: Byl Vám přidělen uvádějící učitel? Pokud ano, se kterými problémy Vám nejvíce pomohl?**

R: Byl, ale nevím, jestli na půl nebo na čtvrt (smích). Občas jsme se sešly a něco si řekly, ale byla se na mě podívat asi dvakrát za ten rok a schůzky typu – kde teď jste v matematice, co dělá dětem problém atd. Spíš jsme se o tom bavily velmi obecně, což pokračuje do teď. Myslím si, že by to chtělo ještě propracovat. Bylo sice fajn, že tam nějaký učitel byl, a kdyby byl nějaký problém, tak jsem se mohla na něho obrátit, ale byla bych raději, kdyby tam chodil častěji a dával nějaké cenné rady.

- *T: Nemůžete tedy říci, že by vám v něčem zásadním pomohl?*

R: Ne, nevzpomínám si na nic konkrétního a zásadního.

- **T: Existuje u Vás i jiná forma podpory než uvádějící učitel? Pokud ano, uveďte prosím jaká.**

R: Nevím o tom, ale měla jsem hrozně velkou výhodu, že jsme na školu nastoupily ve stejný čas tři začínající učitelky. Sdílely jsme hlavně mezi sebou ta úskalí začínajících učitelů a díky tomu jsme se i více spřátelily. Doteď si hodně pomáháme a mluvíme o práci.

Obecně bych mohla říci, že na škole výborně funguje kolegiální podpora. Kdykoliv jsem kolegy na začátku o něco poprosila, o radu nějakou pomůcku či didaktickou (metodickou) věc, tak neměli problém a byli ochotní.

Celkově i vedení je velkou oporou, i když mě překvapilo, že se během mého prvního roku praxe se na mě nepřišel nikdo podívat, což je velmi překvapivé. Stačilo jim jen, co slyšeli z okolí a od školní psycholožky, ale je to určitě dané tím, že mají hodně práce.

- *T: Mohla byste tedy tvrdit, že kolegiální práce fungovala na začátku Vaší praxe více než uvádějící učitel?*

R: Určitě ano. I v tom prvním roce jsem měla velkou výhodu toho, že mi vyšly volné hodiny. Pokud jsem v těchto hodinách suplovala, tak jsem se v prvním roce chodila dívat na kolegy a zároveň i jim řekla, aby se přišli na mě podívat. To nebylo až tak časté, ale minimálně to, že jsem já viděla, jak to chodí v jiných třídách, mi bylo v tom prvním roce velmi nápomocné.

- **T: Co Vám při prvních dnech nejvíce chybělo a uvítala byste to?**

R: Bylo toho hrozně moc, hlavně tedy organizačních věcí. Zejména vyplňování nějakých papírů a výkazů. Člověku trvá, než se v tom začne orientovat, ale tam si myslím, že více méně pomáhala zavádějící učitelka.

Ještě když byl přípravný týden, tak se konaly různé porady, kde se řešily organizační věci a často se tam řekla nějaká zkratka něčeho (neříkám ŠVP, to člověk ví, co znamená), přičemž se člověk necítil moc příjemně. Jelikož jsme přišly tři nové, tak se na to občas myslelo a dovysvětlilo se to i hromadně před všemi, co je tou zkratkou myšleno.

- *T: Zase to můžeme shrnout jako nějaká pomoc v okruhu administrativní práce?*

R: Ano. Já začínala ještě s papírovou „třídnicí“, ale poté dostat se do systému Bakaláři, zapisování hodin atd.

- **T: Přemýšlela jste, že učitelskou činnost ukončíte? Pokud ano, co Vás k tomuto rozhodnutí vedlo?**

R: Asi ano. Měla jsem krizi po těch dvou letech, což znamená v tomto školním roce, ale teď si myslím, že už je to překonané. Měla jsem najednou pocit, že už bych přece měla po dvou letech být ta zkušená, mělo by to všechno šlapat jako „švýcarské“ hodinky, neměla bych mít žádné problémy s kázní, měla bych přece umět vytvořit úžasné hodiny (zábavné atd.) a začala jsem na sebe mít vyšší nároky. Zároveň jsem začala přemýšlet nad tím, že mám kolem sebe kamarády, kteří jsou na různých

pracovních pozicích a že za to dostávají mnohem více peněz. Měla jsem vidinu i toho, že tady moc není kariéerní postup a přidání pár „stovek“ za rok nebylo moc motivující. Do toho ještě frustrace z některých dětí. Snažila jsem se o hodiny zábavné, ale jim to tak nepřišlo a nedělaly, co měly. Celkově i to, že pořád někomu něco nejde a člověk mu to vysvětluje deseti různými způsoby desetkrát, dvacetkrát a pořád to to dítě nechápe.

Taková krize tedy byla, ale pořád ve mně bylo to, že nevím, co bych chtěla jiného dělat a tuto práci beru jako poslání a krásnou práci, při které jsou krásné momenty, které jsou bohužel někdy přebíjeny těmi horšími.

- **T: Je něco, v čem se chcete či potřebujete ještě zdokonalit?**

R: Určitě spoustu věcí (smích). Hned po škole jsem si hledala různé kurzy, protože jsem měla potřebu se neustále zdokonalovat. První kurz, byl Kritické myšlení, byl hodně praktický a byly tam metody, které jsem pak mohla využít. I teď jsem chodila na třímestrální kurz dramatické výchovy, což je pro první stupeň také skvělé.

Nevím tedy úplně konkrétně, v čem bych se mohla zdokonalit. Teď možná trochu bojuji s matematikou, tak něco s tím bych mohla změnit. Ještě jsem vlastně měla i letní školu Začít školu, která mě inspirovala k tomu dělat centra.

- **T: Jakými kompetencemi by měl podle Vás disponovat budoucí učitel?**

R: Měl umět zvládnout dělat více věcí najednou (smích). To mi přijde jako jedna z podstatných věcí, kromě tedy těch charakterových vlastností, jako že by měl mít rád děti, což je asi jasné.

Být férový, což je těžké a nikdy to nejde dodržet stoprocentně. Být empatický. Dívat se, nebo já taková jsem, že se hodně dívám na věci z různých úhlů a pohledů. Dělán to tak například, když píšu něco rodičům a je to i něco nepříjemného, tak se vždycky snažím dívat na to z jejich pohledu.

Dále je určitě lepší, když je člověk organizovaný. Umí si zorganizovat čas a naplánovat. Spíše se mu to hodí. Není to úplně nejdůležitější, ale je to úspornější.

Zapomněla jsem na důslednost. Někdy musím být důsledná i ve věcech, které bych normálně neřešila. Například když vím, že naše paní ředitelka má ráda pořádek. Já vím, že to musím respektovat a že musím dbát na pořádek ve třídě. Ne, že by mi nevadil nepořádek, to mi vadí, ale mám na mysli to, že idea školy je nějaká a já to musím opravdu respektovat.

Důsledný i v tom, když řeknu, že to už udělalo dítě naposledy a příště už dostane například poznámku, tak si zatím stát a příště nějaký trest dát.

Učitel by měl i uznat chybu, omluvit se, když někdy „vyletí“. Je toho spousta (smích).